

Tweede tussenrapportage project Springzaad

Inleiding

In het kader van de Regeling Draagvlak Natuur is aan Stichting Oase subsidie verleend voor het project Springzaad. En wel met name om binnen dit project aan twee publicaties te werken: een handboek en een losbladig ideeënboek. In deze tweede tussenrapportage willen we de voortgang van het project beschrijven en aangeven hoe we in het derde en laatste jaar dit project tot een goed einde willen brengen.

Overzicht van de uitgevoerde werkzaamheden

Nadat we vorig jaar op het idee gekomen waren het ideeënboek spannender en toegankelijker te maken door het de vorm te geven van een koffertje met 30 fotocollages (ruim A3-formaat) en bijbehorende teksten, zochten we een ontwerper die dit op een fantasievolle en bij Springzaad passende manier vorm kon geven. Vanaf dat moment hebben we steeds gesproken over een 'ideeën-koffertje'. De collages kregen ieder een thema, gebaseerd op de tientallen kleine en grotere ideeën die we in de voorgaande jaren op scholen en kinderspeelterrinen in Nederland (maar vooral ook daarbuiten) zijn tegengekomen.

Na het scannen en sorteren van bestaande foto's en dia's bleek dat er nog heel wat ontbrak om tot interessante collages te komen. In 2005 maakten we veel studiereizen in het kader van Springzaad, waarbij we duizenden foto's maakten (de digitale fotografie biedt daarvoor

natuurlijk ideale mogelijkheden), maar ook bij alle andere gelegenheden waren we alert op interessante beelden van kinderen die spelen, leren, spelend leren of lerend spelen in een natuurlijke omgeving. Al deze foto's werden vervolgens naar thema gesorteerd en vormden zo de basis voor de collages. Doordat er in de loop van de tijd steeds weer interessantere foto's bijkwamen moesten de collages aan het eind van 2005 nog eens geheel aangepast en bijgesteld worden.

Naast beeldmateriaal hebben we de afgelopen periode ook weer veel informatie en documenten verzameld die de basis vormen voor de teksten van het ideeënkoffertje en vooral ook voor het handboek.

Studiereizen, excursies en workshops

We maakten dit jaar meerdaagse studiereizen naar Duitsland (omgeving Düsseldorf, Freiburg, Beieren, Berlijn) en België (omgeving Mechelen/Leuven). En tussendoor bezochten we van Groningen tot Bergen op Zoom ook in Nederland alle scholen, kinderspeelplekken, speelbossen e.d. waarvan we hoorden of lazen dat ze interessant zijn voor dit project. We wilden zoveel mogelijk met eigen ogen zien hoe de kinderen op deze plekken spelen en leren (en natuurlijk foto's maken en andere relevante informatie verzamelen).

Omdat we zelf erg enthousiast waren over de natuurlijke speelplekken in de Zuid-Duitse stad **Freiburg** (zie ook verslag van vorig jaar) besloten we een studiereis te organiseren voor mensen die in verschillende Nederlandse steden (Groningen, Rotterdam, Utrecht, Maastricht) actief zijn bij de inrichting van dergelijke plekken. Ook een tuin- en landschapsarchitect uit Gent nam aan deze reis deel. Uitwisseling van ervaringen op grond van de inspirerende

concrete projecten bleek erg vruchtbaar. Een goede manier om de eigen ideeën aan die van anderen (ontwerpers, beleidsmedewerkers, politiek actieve mensen) te toetsen.

Op uitnodiging van Reinhard Witt, (mede-)auteur van het boek *Naturerlebnisräume* en stimulator van vele geslaagde **schoolnatuurtuinen en natuurrijke kinderspeelplekken in Zuid-Duitsland**, maakten we begin juli een studiereis langs een representatief sample van deze terreinen. Bijzonder interessant was het voor ons projecten te bezoeken die we ook al enkele jaren geleden hadden gezien. Wat was er sindsdien veranderd? We waren vooral benieuwd hoe de bijzonder fraaie beplanting - waar Reinhard Witt bewust voor kiest - de jaren kinderspel en -ontdekking had doorstaan. Ook op deze reis konden we onze ervaringen toetsen aan die van de medereizigers, in dit geval zeer ervaren pedagogen en biologen die ook zelf veel inspiratie opdeden.

In Berlijn is begin jaren tachtig de organisatie 'Grün macht Schule' opgericht. 'Groen maakt school' bleek een zeer succesvolle formule te zijn. Ondertussen zijn op zo'n 400 van de ca. 1000 Berlijnse scholen de schoolterreinen fantasierijker en natuurlijker ingericht. Bij ons bezoek aan Berlijn waren we extra geïnteresseerd te horen en zien hoe dit soort projecten de tijd doorstaan. Wat gebeurt er als die ene bijzonder gemotiveerde leerkracht een andere baan krijgt of als de kinderen van het groepje enthousiaste ouders van school gaan? Hoe is het gebruik van de schoolomgeving als het 'nieuwe' er van af is? Hoe wordt het beheer en het onderhoud op de langere termijn geregeld? Het was fantastisch hoe we door Georg Coenen, een van de medewerkers van het eerste uur van 'Grün macht Schule' (tegenwoordig deel uitmakend van het Ministerie van Onderwijs) rondgeleid zijn langs de voor ons doel interessantste projecten en 'alles' konden vragen. We zijn na een weekje Berlijn weer boordevol goede moed en ideeën teruggekeerd naar Nederland.

Berlijn is zeker ook een geschikt excursiedoel voor Nederlandse liefhebbers van het avontuurlijke, fantasierijke spel in een groene (school-)omgeving. Bijzonder was vooral ook hoe de mogelijkheden van kunsteducatie werden geïntegreerd en hoe integratie van kinderen uit andere culturen en kinderen met een handicap door middel van **kunstprojecten** werd gestimuleerd. We voelden ons bevestigd in ons vermoeden dat het belangrijk is kunstenaars bij ons project te betrekken.

De ervaringen die we hoorden van deelnemers aan een studiereis naar Reggio Emilia en een conferentie in Helsinki liggen ook geheel in deze lijn.

In België bezochten we in 2005 scholen in de omgeving van Mechelen en Leuven. Het Wereldnatuurfonds heeft bij onze zuiderburen een aantal jaar geleden d.m.v. een campagne gestimuleerd dat er bij scholen zg. ‘educatieve reservaten’ zijn aangelegd. Wij hebben er in Oase destijds aandacht aan besteed. Ook het Aardgasnatuurfonds heeft de afgelopen tien jaar geld ter beschikking gesteld voor (o.a.) schoolnatuurtuinen en daardoor een hele reeks initiatieven uit de droom- en piekerfase weten te halen.

Verschillende van de initiatiefnemers van deze Belgische ‘educatieve reservaten’ waren mensen die vanaf 2001 regelmatig ook deelgenomen hebben aan excursies en studiedagen die we in het kader van Springzaad georganiseerd hebben.

Wederzijds feest der (h)erkenning. We zijn van plan om in 2006 een tweedaagse excursie voor Nederlanders naar dit deel van België te organiseren.

Tussen de reisjes naar het buitenland zijn we ook in Nederland op zoek geweest naar inspirerende projecten. En we hebben die ook hier en daar gevonden. Vooral wat het ‘spelen in de natuur’ betreft hebben we het idee dat de belangstelling daarvoor toegenomen is. ‘Wilde

landjes', natuurspeelbossen en zelfs een natuurspeeluiteraard (bij Arnhem) bezochten en fotografeerden we. De Rotterdamse Speeldernis (zie verslag van vorig jaar) was inspiratiebron voor b.v. het nieuwe speelbos 'Steinse Groen' in Gouda, speelbos 'Het Balijbos' in Zoetermeer en de natuurspeeltuin 'De Ruige Weide' in Sliedrecht. Een bijzonder geslaagd voorbeeld vonden wij ook het speelbos bij het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer bij De Meinweg (niet ver van Roermond).

We waren positief verrast dat de eerste schoolnatuurtuin die we begin jaren '90 in Zwolle fotografeerden (en er een artikel over schreven in Oase) nog bleek te floreren. Andere schooltuinen (b.v. in Groningen) waren na een periode van verval weer opgepakt en nu weer aantrekkelijk.

Kinderdagverblijven en zg. *Brede scholen* vormen een groeiende doelgroep: omdat de kinderen hier nog meer dan op 'gewone' scholen buiten spelen en vrije tijd doorbrengen is het nog belangrijker dat deze terreinen natuur- en kindvriendelijk worden ingericht. Een goed voorbeeld hiervan vonden we in Amstelveen (KinderRijk). Kinderen kunnen hier naar hartelust spelen met zand en water, zich verstoppen in wilgentunnels en hutjes van riet.

Om een impuls te geven aan dit soort zeer gewenste initiatieven en de deskundigheid van alle betrokkenen te vergroten, organiseerden we in 2005 twee workshop-bijeenkomsten: bij kinderdagverblijf NulVier in Den Bosch en bij basisschool De Perroen in Maastricht. We nodigden belangstellenden uit via onze elektronische nieuwsbrief (zie bijlage).

Bij kinderdagverblijf NulVier kon men onder deskundige begeleiding leren een wilgentunnel te bouwen, een **kruidenspiraal** aan te leggen en een zintuigenmuur te creëren. In Maastricht bouwden de workshopdeelnemers onder begeleiding van Stefan Wrobel, een Duitse specialist

op dit gebied een speellandschap van robinia- en eikenhout en een stapelmuurtje als onderdeel van een zintuigenpad.

Nieuwe projecten

Naar aanleiding van de artikelen in de pedagogische vakpers brachten regelmatig schoolteams en vergelijkbare groepjes een bezoek aan onze informatiewinkel en de Oase-tuin. Voor ons (en voor de publicaties) is het steeds heel interessant te zien met welke vragen en verwachtingen zij komen, hoe ze de herinrichting, natuurlijkere omgeving willen gebruiken, hoe ze die denken te gaan beheren, hoe 'ruig' het mag zijn, hoeveel ruimte ze de kinderen willen geven in het proces mee te denken enz.

Vaak verwijzen we aan het eind van een gesprek door naar iemand (tuinontwerper/hovenier, actief binnen Springzaad en/of Vereniging Wilde Weelde of anderszins bekwaam) die hen verder kan helpen bij het daadwerkelijk realiseren van hun dromen.

Ook in 2005 hadden we weer speciale aandacht voor PABO's. Met docenten en studenten van PABO De Driestar in Gouda bezochten we o.a. de PABO in Meppel, waar een aantal jaar geleden het hele terrein is veranderd in een soort kleinschalig natuurontwikkelingsgebied.

Naar aanleiding van de serie excursies naar voor de Goudse PABO interessante plekken volgde uiteindelijk een ontwerpessie. Hierbij bleek dat zowel bij studenten als docenten de vonk was overgeslagen. Veel ideeën zullen de studenten ook bij de scholen waar ze in de toekomst gaan werken kunnen toepassen. Bij de PABO zelf stuitte we op een merkwaardig probleem: onder het asfalt bleek geen grond te zitten (waar iedereen van uit was gegaan) maar lucht. De asfaltaag zweefde als het ware boven de drassige Goudse bodem...

Bij de PABO in Arnhem (waarvan enkele docenten vorig jaar aan een excursie naar schoolnatuurtuinen in Noordrijn-Westfalen deelgenomen hebben) denken we mee over de implementatie van ‘inrichting schoolterrein voor ontdekkend leren’ in het reguliere onderwijsprogramma.

Een Nijmeegse biologiestudente, Annemarie Lammers, deed onderzoek naar het effect van schoolnatuurtuinen (o.a. begeleid vanuit onderzoeksinstituut Alterra). We konden haar in contact brengen met scholen in Maastricht. In deze stad is nog de meeste ervaring opgedaan en valt er – heel voorzichtig – kwalitatief al iets te vergelijken (voor meer kwantitatief onderzoek is het in Nederland nog te vroeg).

In november verzorgden we drie workshops op de jaarlijkse Jenaplanconferentie. Het was voor ons verrassend te zien hoe groot de kloof is tussen wens en werkelijkheid. Vrijwel alle deelnemers waren heel enthousiast over de getoonde mogelijkheden (die ook prima passen in de Jenaplanfilosofie), terwijl uit hun beschrijving van de huidige situatie op de schoolterreinen bleek dat deze toch nog bepaald geen ‘rijk leerlandschap’ vormen. Integendeel. ‘Een wereld te winnen’, dus. Uiteraard zijn de deelnemers uitgenodigd voor verdere kennismaking met de mogelijkheden. Meer toegespitst op hun specifieke situatie.

Planning werkzaamheden gedurende de rest van de looptijd

Het is onze bedoeling in de loop van 2006 het ideeënkoftje in de praktijk te toetsen en zo nodig aan te passen.

Ook in 2006 gaan we door met het verzamelen van informatie die de basis zal vormen voor het handboek. Zo willen we nog graag een studiereis maken naar Groot-Brittannië (2^e helft april). In de tweede helft van 2006 reserveren we een blokperiode om het handboek te schrijven.

We zullen doorgaan met het organiseren van excursies in binnen- en buitenland, de relevante literatuur toegankelijk maken (o.a. op de nieuwe Springzaad-website), zo goed mogelijk inventariseren welke interessante plekken zich ontwikkelen c.q. ontwikkeld hebben, en blijven stimuleren dat er vanuit het Springzaad-netwerk artikelen verschijnen en lezingen/workshops worden gegeven die 'nieuwe' mensen op het spoor zetten van ons hoofddoel: samen werken aan meer ruimte voor kinderen en voor natuur!

Voortgang van het project in financiële zin

In de bijlagen bevindt zich een kopie van het laatste liquiditeitsoverzicht, opgesteld door LASER naar aanleiding van de 3^e voorschottoekenning. De kosten lopen 'in de pas' met de verwachtingen. Alleen onze reiskosten vielen (te) hoog uit.

Bijlagen

- Kopie van liquiditeitsoverzicht
- Springzaad-Nieuwsbrieven 2005 (op cd)
- Winternummer van Oase (zie met name artikel over de nieuwe natuurspeeltuin in Sliedrecht en pagina 16/17)
- Artikel *Springzaad: jeugd 'voeden' met natuurervaringen* in Podium, 32^e jaargang, nr. 4